

Kāpēc bērnus ievieto bērnu namos?

Saskaņā ar tiesisko regulējumu „Ārpusģimenes aprūpi bērnu aprūpes iestādē nodrošina, ja aprūpe pie aizbildņa vai audžuģimenē nav piemērota konkrētam bērnam.

Tādējādi bērnu namos būtu jābūt tikai tiem bērniem, kuriem aprūpe bērnu namā ir vispiemērotākā. Praksē bērnu namos pārsvarā tiek ievietoti nevis tie bērni, kuriem bērnu nams ir vispiemērotākais, bet gan tie, kuriem nav izdevies atrast alternatīvu, jo aizbildņu un audžuģimeņu skaits ir nepietiekams.

Cik ilgi bērni uzturas bērnu namos?

Likumā noteikts, ka „Bērnu aprūpes iestādē bērns atrodas līdz brīdim, kad viņam tiek nodrošināta piemērota aprūpe pie aizbildņa vai audžuģimenē.” No likuma izriet bāriņtiesas pienākums regulāri pārskatīt bērna lietu un rast iespēju bērnam nodrošināt aprūpi vai nu audžuģimenē vai pie aizbildņa, ja atgriešanās bioloģiskajā ģimenē nav iespējama.

Kā liecina prakse, visvairāk bērnu iestādē bija pavadījuši no 2-6 gadiem, bet 12% bērni iestādē dzīvojuši pat ilgāk par 10 gadiem.

Dati par bērnu ilgstošo atrašanos bērnu namā nozīmē, ka netiek pārskatīts jautājums ne par atgriešanās iespējām bioloģiskajā ģimenē, ne par citu ārpusģimenes aprūpes veidu – audžuģimeni vai aizbildni.

Kāpēc bērnu nama bērni tiek aizsūtīti uz internātskolu?

Kā iemesls internātskolas izvēlei tiek minēta speciālās izglītības programmas nepieciešamība. Ja bērnu nama tuvumā speciālās izglītības iestādes nav, bērni tiek vesti uz internātskolām.

Taču ANO Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām nosaka, ka personas ar invaliditāti vienlīdzīgi ar citiem var piekļūt iekļaujošai, kvalitatīvai un brīvai pamata un vidējai izglītībai savā dzīvesvietā. Tas nozīmē, ka valstij un pašvaldībai ir pienākums šīs tiesības nodrošināt.

Ir nepieciešama valsts un pašvaldību griba iesaistīties šī jautājuma risināšanā, jo pašlaik pašvaldības nav ieinteresētas licencēt speciālās izglītības programmas savās izglītības iestādēs.

Kā attālums ietekmē bērna saskarsmi ar ģimeni?

Ārpusģimenes aprūpes laikā bērnam ir tiesības tikt ar vecākiem, kā arī ar brāļiem, māsām, vecvecākiem un personām, ar kurām bērns ilgu laiku ir dzīvojis kopā un aizbildnim ir pienākums veicināt ģimenes saišu

atjaunošanos. Savukārt bāriņtiesai ir jāseko, lai aizbildnis veicinātu bērna un vecāka saskarsmi.

Izvēloties izglītības iestādi, kas atrodas nesamērīgi tālu no bērna dzīvesvietas, bērnam tiek radīti šķēršļi uzturēt saskarsmi ar ģimeni, radniekiem, uzticības personām un draugiem. Vecāki nevar finansiāli atļauties aizbraukt pie bērna tik bieži, cik vēlētos un cik būtu nepieciešams. Līdz ar to šāda prakse neveicina ģimenes saišu atjaunošanos. Arī bērnu nama vadītājam tiek radīti šķēršļi pilnvērtīgi aizvietot savam aizbilstamajam vecākus.

Šāda prakse, kad bērnam tiek izvēlēta izglītības iestāde, kas atrodas citas pašvaldības teritorijā, tālu no viņa dzīvesvietas, rada ne tikai bērna tiesību iegūt izglītību dzīvesvietai tuvākajā izglītības iestādē pārkāpumu, bet pārkāpj arī bērna tiesības uz ģimenes un privāto dzīvi.

Praksē tika konstatēti arī gadījumi, kad bērns tiek ievietots bērnu namā, kas atrodas tālu no viņa vecāku dzīvesvietas. Šāda situācija veidojas saistībā ar pašvaldību veiktajiem iepirkumiem ārpusģimenes aprūpes pakalpojuma nodrošināšanai.

Tiesībsarga ieskatā ārpusģimenes aprūpei neatkarīgi no tās veida un izglītībai jābūt nodrošinātai iespējami tuvu bērna dzīvesvietai, lai bērns neatgriezeniski nezaudētu saikni ne tikai ar savu bioloģisko ģimeni, un citus sociālos kontaktus.

Kur paliek bērnu namam par bērnu samaksātā nauda?

Pašvaldību bērnu nami par katru bērnu saņem finansējumu no pašvaldībām pilnā apmērā. Savukārt bez vecāku gādības palikušo bērnu uzturēšanas izmaksas internātskolās tiek segtas no valsts budžeta.

Situācija, kad bērnu nama bērns vienlaikus tiek uzņemts arī internātskolā, ļauj bērnu namam ietaupīt bērna uzturēšanai piešķirtos līdzekļus – tie paliek iestādes budžetā. Līdz ar to pastāv iespēja, ka bērnu nama direktors bērnu ievieto internātskolā, ņemot vērā finansiālo izdevīgumu.

Kādēļ bērnu nama bērni tiek ievietoti psihoneiroloģiskajās klīnikās?

Secināms, ka bērni, kuri dzīvo bērnu aprūpes iestādēs, tiek stacionēti psihoneiroloģiskajās slimnīcās desmitiem reižu biežāk, nekā bērni, kuri dzīvo ģimenē vai ģimeniskā ārpusģimenes aprūpē.

Lai izprastu stacionēšanas iemeslus, lūdzām slimnīcām sniegt informāciju, kādēļ bērni tiek stacionēti. Slimnīcas kā biežākos stacionēšanas iemeslus norādīja:

- demonstratīvi suicīda mēģinājumi;

- dažāda veida un pakāpes uzvedības un emociju traucējumi: rupja, agresīva, demolējoša uzvedība, zagšana, klaiņošana, melošana, suicidāla šantāža un draudi, garastāvokļa svārstības; agresija pret apkārtējiem, tīša svešas mantas bojāšana vai iznīcināšana, apreibinošu vielu lietošana,

No slimnīcu sniegtajām atbildēm izriet, ka biežākie iemesli stacionēšanai ir uzvedības traucējumi. Iepazīstoties gan ar personu lietām, gan runājot ar pašiem bērniem, secināms, ka minētie uzvedības traucējumi visbiežāk izpaužas kā zagšana, melošana, klaiņošana, spītība u.c.

Lai noskaidrotu, vai šos uzvedības traucējumus var ārstēt medikamentozi, lūdzām slimnīcu viedokli.

Slimnīcas sniedza šādas atbildes:

- Diagnoze „uzvedības traucējumi”, kas izpaužas kā zagšana, spītība, klaiņošana, melošana u.tml. nav efektīvi ārstējama stacionārā un nav arī uz pierādījumiem balstīti medicīnas dati par to medikamentozas ārstēšanas efektivitāti.
- Lietojot medikamentozo terapiju, var koriģēt tikai bērna emocionālo un kustību sfēru. Tomēr delinkventu uzvedību (uzvedība ar novirzēm) un nelabvēlīgas vides iespaidā iegūtas intereses, manieres un uzvedības īpatnības var koriģēt ilgstošs pedagoģisks darbs un pedagoģiskā korekcija.

No ārstu sniegtajām atbildēm izriet, ka uzvedības traucējumu medikamentozā ārstēšana nav efektīvs līdzeklis. Nepieciešams pielietot citus, alternatīvus veidus, kā sniegt bērnam profesionālu palīdzību, bez stacionēšanas slimnīcā. Bieži bērnam ir nepieciešama psihologa vai psihoterapeita palīdzība, savukārt bērnu aprūpes iestāde nevar šādu atbalsta personālu bērnam nodrošināt, līdz ar to bērns tiek stacionēts. Nav pieļaujama situācija, kad finanšu līdzekļu trūkuma dēļ bērni tiek ievietoti slimnīcās, nevis saņem sev nepieciešamo palīdzību ambulatori.